

ЗНАЧЕННЯ КРЕАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми

Орієнтація на інноваційне оновлення освіти, виховання креативної особистості, проектування акмеологічного освітнього простору є базовою для Національної стратегії розвитку освіти в Україні та Закону про Вищу освіту. Це обумовлено тим, що індустрія інновацій охопила сьогодні всі сфери життєдіяльності людини та галузі виробництва. У цьому процесі головними факторами постають не матеріальне виробництво і концентрація капіталу, а інтелект новаторів і вчених, творче виробництво знань. Саме креативність виявляється рушійною силою та цінністю інноваційної економіки «суспільства знань». Орієнтація на інновації становить, відповідно, основу діяльності не лише високотехнологічних і наукових галузей, а й системи освіти, рівень якої поряд з інноваційною системою країни є показником її конкурентоспроможності на світовому ринку. Відтак, проблема творчості та креативності займає сьогодні центральне положення у державній освітній політиці, визначаючи пошук нових наукових концепцій, методик, технологій, потенціалу науково-виробничої сфери, стимулюючи творче виробництво знань.

Виклад основного матеріалу

Реалізація стратегії та тактики нововведень можлива лише на основі інноваційної діяльності педагогічних працівників. Важливою складовою такої діяльності є креативна компетентність, оскільки її наявність сприяє ефективній науково-дослідницькій роботі, забезпечує систематичне вдосконалення змісту і методів навчання, уможлиблює неперервне інформаційне самооновлення особистості, реалізує потенціал діагностики й аналізу навчально-пізнавальної діяльності. Це ставить перед закладами післядипломної освіти завдання створити такі умови розвитку креативної компетентності, які сприяли б формуванню й удосконаленню у слухачів здатності до інноваційного мислення, соціальної та професійної мобільності, потребу в самоосвіті, вміння реагувати на непередбачувані, змінні умови й можливість впливати на них.

З впровадженням до освітньої практики компетентнісного підходу, проблема формування креативності стала ще більш актуальною. Якщо раніше креативність ідентифікували лише з талановитістю й обдарованістю, то нині це поняття розглядається набагато ширше. На сьогодні дослідники виокремлюють два поняття креативності відповідно до двох принципово різних тлумачень феномену творчості: велика креативність – здатність включення до творчої діяльності, яка приводить до створення нових культурних, наукових, соціальних та естетичних продуктів; мала креативність – повсякденна творчість, результати якої спрямовано на пошук вирішення локальних проблем, наприклад, створення нового проекту, нова інтерпретація ситуації тощо. Відповідно сформуванню й розвинути креативність можливо у кожній людині, якщо це зробити спеціальною метою навчання.

Поняття «креативна компетентність» запровадив Р. Епштейн та позначив ним готовність особистості адаптивно застосовувати отримані знання, самостійно оновлювати власну систему знань і прагнення до самовдосконалення. Дослідження феноменології креативності є, таким чином, важливим фактором успішної діяльності педагогічних працівників на всіх щаблях освіти. Також це виявляється продуктивним у доборі кадрів та розробленні траєкторій професійного розвитку.

Креативність є здатністю, яка актуалізується лише за умов забезпечення її засобами творчої діяльності. Креативності не лише можна, а й слід вчитися, оскільки вона є основою формування компетенцій, поряд з необхідним набором конвергентних операцій. Рівень креативності, який виявляється в межах будь-якої предметної сфери визначається як показник засвоєння творчих навичок та відображує високий рівень професійної педагогічної творчості.

Відповідно до теорії генеративності Р. Епштейна, творчий потенціал особистості є універсальним і, можливо, безмежним. Творче самовираження можливо для більшості людей, здатних до продуктивного функціонування. Але в нашій культурі продуктивне творче самовираження є вкрай рідкісним явищем. Це пов'язано з тим, що актуалізація креативності залежить від рівня сформованості певних компетенцій, якими володіють лише ті, хто, як правило, пручався соціалізації і традиційній формі присвоєння знань.

Компетентнісний підхід до розуміння креативності доповнює вже наявні підходи, які, як правило, зосереджені на індивідуальних відмінностях, творчих стилях, рівнях творчості або соціально-психологічних детермінантах креативності. Р. Епштейн припустив, що креативність залежить від рівня сформованості однієї або декількох основних компетенцій: збиральна компетенція, проблемоутворювальна компетенція, розширювальна компетенція, поєднувальна компетенція.

Недостатня сформованість однієї з компетенцій у структурі креативності призводить до депроблематизації мислення і зниження креативності, виникнення почуття розчарування або переорієнтація з об'єкта творчості на його побічні продукти (гроші, слава тощо). Відповідно, такий набір навичок утворює методи, які допомагають людям впоратися з важкими ситуаціями. Не володіючи креативною компетентністю, особа не здатна до саморегуляції творчого процесу, і це істотно знижує продуктивність або призводить до негативних соціальних й фізіологічних проявів.

Аналіз підходів до визначення креативної компетентності виявив, що деякі вчені розуміють її як специфічну здатність, зумовлену наявністю і поєднанням різних особистісних якостей (А. Матюшкін, Л. Мітіна, А. Смірнов); здатність перетворювати, оновлювати наявний досвід (В. Дружинін, Б. Ломов, А. Карпов, Я. Пономарьов); інтегральна якість особистості, що об'єднує когнітивну і особистісну сфери (Д. Богоявленська, В. Дружинін, М. Кашапов, В. Шадріков); специфічну форму психічної активності, складне і багатовимірне явище, що володіє власною структурою (Т. Баришева, Е. Торренс). Також креативність ототожнюється з максимальним рівнем розвитку інтелектуальних здібностей (О. Дьяченко, Ж. Піаже, О. Тихомиров, М. Холодна).

Креативність, таким чином, передбачає вміння створювати, проектувати нові зв'язки, властивості, відносини шляхом актуалізації, розкриття потенційних можливостей, ресурсів живої системи. Інакше кажучи, креативність – це конструювання ідей у процесі самоорганізації мислення.

Креативна компетентність педагогічних працівників – це система знань, креативних умінь, навичок та здібностей, а також особистісних якостей, необхідних для професійної творчості та самовдосконалення. Якостями у структурі креативної компетентності є: здатність до творчості; здатність до розв'язання проблемних завдань; винахідливість; гнучкість і критичність розуму; професійна інтуїція; самобутність і впевненість в собі; здатність ставити і виконувати нестандартні завдання; здатність до аналізу, синтезу і комбінування; здатність до переносу досвіду, передбачення; позитивне мислення; асоціативність, уява, відчуття новизни; емпатійність; вміння бачити знайоме в незнайомому; подолання стереотипів; схильність до ризику та прагнення свободи.

Висновки

Розвиткові креативної компетентності педагогічних працівників в рамках курсів підвищення кваліфікації сприяє пошук нестандартних прийомів розв'язання конкретних завдань і аргументів для доказу свого погляду; розвиток критичного мислення; створення ситуацій, що містять внутрішню колізію і вимагають прийняття творчих рішень; використання активних методів навчання; рефлексія власної діяльності. Таким чином, розвиток креативної компетентності та творчої індивідуальності педагогічних працівників сприяють підвищенню їхньої професійної компетентності й професіоналізму в цілому.

Список використаних джерел

1. Аكوпова М. А. Проблема актуализации инновационного (творческого) мышления в системе постдипломного образования / М. А. Аكوпова, Н. Г. Ферсман // Научно-технические ведомости СПб государственного политехнического университета. – 2010. – № 105. – С. 148–152.

2. Дудина М. Н. Образование взрослых: от педагогики к андрагогике и акмеологии / М. Н. Дудина // Современные наукоемкие технологии. – 2008. – № 5. – С. 13–15.

3. Калиновский Ю. И. Введение в андрагогику. Мобильность педагога в образовании взрослых: монография / Ю. И. Калиновский. — М., 2000. — 214 с.

4. Соловьева О. В. Креативность в структуре педагогического мышления будущих преподавателей высшей школы. [электронный ресурс] / О. В. Соловьева, Л. А. Халилова // Прикладная психология и психоанализ: электрон. науч. журн. 2010. N 2. URL: <http://ppip.idnk.ru> (дата обращения: 2.05.2012).

5. Шарипов Ф. В. Профессиональная компетентность преподавателя вуза / Ф. В. Шарипов // Высшее образование сегодня. – 2010. – № 1. – С. 11–15.